# SENATORI BUCOVINENI ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI ÎNTREGITE. GEORGE GRIGOROVICI (LEGISLATURA 1920–1922) (I)

RODICA IAŢENCU

## Bukowiner Senatoren im Parlament Grossrumäniens. George Grigorovici (Legislatur 1920–1922) (I)

(*Zusammenfassung*)[*]

Nach den Wahlen im Mai 1920 wurde die Bevölkerung der Bukowina von 16 Abgeordneten und 10 Senatoren vertreten. Diese nahmen an Debatten von Gesetzentwürfen teil, leiteten neue Gesetzentwürfe ein, erörteten sich über die Vereinigung und Verwaltung der Bukowina und präsentierten politische Erklärungen und Mitteilungen über die Tätigkeit der Regierung. George Grigorovici kandidierte auf den Listen des Wahlbezirks Czernowitz-Stadt für die beiden Häusern, vereinigte auf sich die Mehrheit der Stimmen und entschied sich für den Senatorenmandat. In der Legislatur 1920–1922 hatte George Grigorovici folgende Beiträge: Anwort auf die Interpellation A. C. Cuzas über die sozialistische Doktrin, Betrachtungen zum Antwortentwurf des Senats auf die Botschaft des Throns (Senatssitzung vom 2. Juli 1920); Mitteilung über die Rede des Justizministers Matei Cantacuzino über die Sozialistische Partei (Senatssitzung vom 8. Juli 1920); Mitteilung über den Gesetzentwurf zur Einrichtung der Gemeinschaftsweiden (Senatssitzung vom 17. Juli 1920); Mitteilung über den Gesetzentwurf zur Genehmigung des am 10. September 1919 mit Österreich abgeschlossenen Friedensvertrags und des Minderheitenvertrags vom 9. Dezember 1919 (Senatssitzung vom 29. Juli 1920); Mitteilung über die Durchführung der Agrarreform (Senatssitzung vom 25. März 1921); Mitteilung über den Gesetzentwurf zur Gründung der Vermietstellen (Senatssitzung vom 6. April 1921); Mitteilung über den Gesetz für die Einschränkung der Landstreicherei und Betelei und für den Kinderschutz (Senatssitzung vom 13. April 1921); Mitteilung über den Gesetzentwurf für die Gewerkschaften (Senatssitzung vom 18. April 1921); Mitteilung über den Gesetzentwurf für den progressiven Steuerrecht und das Gesetz für die Durchsetzung einer Gebühr für die Einfuhr deutscher Waren (Senatssitzung

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

*Analele Bucovinei*, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

vom 22. April 1921). Als Vertreter der Sozial-Demokratischen Partei in der Bukowina hat George Grigorovici die Politik der Regierung nicht nur kritisiert, sondern auch Lösungen für die Probleme vorgeschlagen, die in der neuen Etappe der Bildung des neuen vereinigten rumänischen Staates erschienen. Seine parlamentarische Reden hatten als Gewichtspunkt die Durchführung tiefergreifender demokratischen und sozial-ökonomischen Umwälzungen.

Im zweiten Teil dieser dokumentarischen Studie werden wir die Rede über die Tätigkeit der Regierung präsentieren, die George Grigorovici im Namen der Sozial-Demokratischen Partei in der Senatssitzung vom 8. Dezember 1921 hielt.

**Schlüsselwörter und -ausdrücke:** Bukowina, parlamentarische Wahlen, George Grigorovici, parlamentarische Tätigkeit.

Personalitate marcantă a mişcării social-democrate din România, a cărei activitate s-a desfăşurat de la începutul veacului al XX-lea şi până la stingerea din viaţă, la închisoarea Văcăreşti, în 18 iulie 1950, Gheorghe Grigorovici (cunoscut sub numele de George Grigorovici) a fost, cum mărturisea fiul acestuia, acad. Radu Grigorovici, „o figură politică frapantă", care „vedea drept ţinte tactice ale mişcărilor politice muncitoreşti din acea epocă: realizarea evoluţionară a democraţiei şi prosperităţii, precum şi formarea de state naţionale suverane, după care să se purceadă abia spre ţintele strategice ale societăţii socialiste şi cooperării paşnice internaţionale"[1]. Activitatea în cadrul Partidului Social-Democrat din Bucovina şi apoi în rândurile Partidului Social-Democrat din România Întregită demonstrează faptul că George Grigorovici a avut un rol important în afirmarea şi consolidarea social-democraţiei şi orientarea acestei mişcări spre problemele fundamentale ale societăţii româneşti. Astfel, reforme precum desfiinţarea privilegiilor, reforma agrară, dreptul de organizare a sindicatelor, protecţia minorilor şi a femeilor, învăţământ gratuit, pensii de bătrâneţe, ajutorul de boală, impozitul progresiv pe venit, votul universal, asigurările sociale, ziua de lucru cu program de opt ore au fost iniţiate sau promovate de către George Grigorovici.

Născut în anul 1871, în familia învăţătorului Vasile Grigorovici şi a Alexandrei, George Grigorovici a urmat Gimnaziul Superior de Stat din Rădăuţi (1885–1892), apoi, la Universitatea din Viena, Facultatea de Medicină (1892–1901). A fost deputat social-democrat al corpului al doilea al districtului electoral urban Cernăuţi, în Camera Deputaţilor a Consiliului Imperial din Viena (1907–1918). Din anul 1896, a intrat în rândul mişcării social-democrate din Austro-Ungaria, care era, în acea vreme, în plină afirmare în ţările Europei Apusene şi nu numai, ajungând liderul social-democraţilor bucovineni. A fost preşedintele Asociaţiei politice „Vorwärts" (Cernăuţi), secretar al Partidului Social-Democrat din Bucovina (1905), redactor al gazetei socialiste „Volkspresse" (Cernăuţi, 1897–1913), a făcut parte din conducerea revistelor „Viitorul social" (Bucureşti) şi „Vremea nouă" (Iaşi), a editat,

[1] Acad. Radu Grigorovici, Alexandrina Cernov, *Dialoguri cu bucovinenii*, în „«Glasul Bucovinei». Revistă trimestrială de istorie şi cultură", Cernăuţi – Bucureşti, anul III, nr. 2 (10), [aprilie-iunie] 1996, p. 4.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

la Cernăuţi, ziarul „Lupta” (1906–1911), organ al Partidului Social-Democrat, primul periodic socialist bucovinean redactat în limba română. A publicat în presa socialistă numeroase articole cu conţinut politic, precum şi lucrările *Socialismul în Senat* (Cernăuţi, 1920) şi *Constituţia sovietică şi Constituţia democratică* (1922). Din anul 1921, a fost preşedintele Comitetului executiv al Federaţiei Partidelor Socialiste din România, iar în perioada 1936–1938 a fost preşedintele Partidului Social-Democrat din România. Regele Carol al II-lea l-a numit, în anul 1939, subsecretar de stat la Ministerul Muncii. A fost arestat în anul 1949, împreună cu alţi lideri socialişti şi a decedat, în anul 1950, în închisoarea de la Văcăreşti[2].

Implicat în mişcarea social-democrată, care a apărut în Bucovina în contextul evoluţiilor politice şi social-economice de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, precum şi sub influenţa ideilor din Germania şi Austro-Ungaria, concretizate prin fondarea, în august 1896, a Partidului Social-Democrat (adoptând principiul organizării pe naţionalităţi, în anul 1905 s-a constituit, la Cernăuţi, un for central de conducere a mişcării social-democrate, iar în iulie 1906 s-au pus bazele Partidului Social-Democrat Român), George Grigorovici devine „conducătorul recunoscut şi stimat” al social-democraţilor din provincie[3]. Obţinerea de drepturi şi libertăţi democratice, precum şi lupta pentru revenirea Bucovinei la Regatul României, în baza drepturilor istorice ale ţării şi în conformitate cu voinţa naţiunii române de a trăi într-un stat unitar, liber şi independent au fost ideile pentru care au militat organizaţiile social-democrate din provincie până în anul 1918.

Ca deputat social-democrat al corpului al doilea al districtului electoral urban Cernăuţi în Camera Deputaţilor a Consiliului Imperial din Viena (1907–1918), George Grigorovici a adus în dezbatere diferite probleme sociale şi politice cu care se confrunta societatea bucovineană şi a sprijinit revendicările muncitorilor şi ţăranilor. De asemenea, trebuie amintit şi rolul lui George Grigorovici în întărirea colaborării între mişcarea social-democrată din Bucovina şi cea din România şi Transilvania. În privinţa unităţii naţionale a românilor, mişcarea social-democrată din Bucovina, spre deosebire de alte partide social-democrate din cadrul Monarhiei Austro-Ungare, a militat pentru desăvârşirea acesteia. „Noi, românii din Bucovina, social-democraţi cum ne numim, declara George Grigorovici, avem doctrină naţională, nu una naţionalistă; doctrina naţionalistă este doctrina şoviniştilor, pe când doctrina naţională reprezintă interesele păturilor largi ale poporului, ale maselor, ale

[2] *Minerva. Enciclopedie română cu peste 1 000 clişee în text, 100 hărţi simple, 10 hărţi în colori şi 50 planşe artistice*, Cluj, Editura Comitetului de Redacţie al Enciclopediei Române „Minerva”, 1929, p. 505; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iaşi – Suceava, Princeps Edit – Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 456; Mihai-Ştefan Ceauşu, *Parlamentarism, partide şi elită politică în Bucovina Habsburgică (1848–1918)*, Iaşi, Editura Junimea, 2004, p. 425; „Monitorul oficial”, nr. 73, 18 mai 1921, p. 1558–1559. Pentru detalii privind istoria social-democraţiei, vezi Petru Russşindilar, *George Grigorovici şi social-democraţia în Bucovina*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „Constantin-Titel Petrescu”, 1998; Nicolae Jurca, *Istoria social-democraţiei din România*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1994.

[3] Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 33; Nicolae Jurca, *op. cit.*, p. 59.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

muncitorilor, ale funcţionarilor, ale tuturor celor care trăiesc din muncă şi nu din exploatarea altora”[4].

Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, Partidul Social-Democrat din Bucovina a avut ca principală preocupare propaganda împotriva războiului şi păstrarea neutralităţii. Încă din anul 1913, George Grigorovici aprecia că „cea mai justă poziţie pentru România” este neutralitatea: „Suntem megieşi cu două state rapace: Rusia şi Austro-Ungaria; amândouă ne-au prădat, unul ne-a luat Bucovina, celălalt Basarabia, astfel că nu avem niciun interes să sprijinim nici pe unul, nici pe celălalt; prin urmare, bine este să rămânem neutri, căci aşa vom putea adăuga teritorii şi de la unul şi de la altul”[5]. Încă de la începutul războiului, social-democratul bucovinean s-a îngrijit de răniţii din spitalele din Moravia, iar în perioada 1916–1918, împreună cu Iacob Pistiner, a activat în cadrul Comitetului de ajutorare a refugiaţilor din Bucovina, acordând o atenţie deosebită „muncitorilor şi studenţilor români care, odată cu intrarea României în război, nu erau bine văzuţi de guvernul austriac”[6]. De asemenea, în Parlamentul austriac, a propus reglementarea legală a ajutorului acordat de către stat pentru refugiaţi. George Grigorovici a luat atitudine şi faţă de semnarea Tratatului de Pace la Bucureşti (24 aprilie/7 mai 1918)[7], dintre România, pe de o parte, şi Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia), pe de altă parte, declarându-se „contra oricăror anexări de teritorii româneşti, pentru că prin aceasta s-ar semăna numai ură între popoare şi s-ar primejdui buna înţelegere şi prietenie în viitor”[8]. De asemenea, în Parlamentul din Viena, George Grigorovici, alături de alţi deputaţi români (Constantin Isopescu-Grecul, Alexandru Hurmuzachi, Teofil Simionovici, Gheorghe Sârbu, Aurel Onciul), a luat atitudine faţă de planurile secrete de împărţire a Bucovinei şi a solicitat rezolvarea problemelor naţionalităţilor din Austro-Ungaria, accentuând asupra faptului că „problema românească din Austro-Ungaria are durerea ei proprie”, care trebuie soluţionată cât mai repede, deoarece „nu se poate ca peste 300 000 de români

[4] „Vremea nouă”, nr. 59, 18 iulie 1920. Apud Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 73.

[5] Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 80.

[6] *Ibidem*, p. 81.

[7] Tratatul (Pacea) de la Bucureşti, încheiat la 24 aprilie/7 mai 1918, între România şi Puterile Centrale, vine ca un acord final al armistiţiului de la Focşani (26 noiembrie/9 decembrie 1917) şi al Păcii preliminare de la Buftea (20 februarie/5 martie 1918), semnate ca urmare a situaţiei create de Revoluţia rusă. România trebuia să retrocedeze Bulgariei sudul Dobrogei (Cadrilaterul) şi o parte a nordului Dobrogei. Restul teritoriului dobrogean, deşi rămânea în proprietatea statului român, urma să fie controlat de către Germania şi Bulgaria. Controlul asupra trecătorilor din Munţii Carpaţi urma să fie cedat Austro-Ungariei. S-au impus demobilizarea armatei române, monopolul german asupra comerţului cu cereale româneşti, asupra exploatării şi prelucrării lemnului şi a exploatării petrolului pe o perioadă de 90 de ani, controlul german asupra navigaţiei pe Dunăre, trecerea şantierelor navale româneşti în proprietatea statului german etc. Tratatul nu a fost ratificat de Parlamentul român sau promulgat de regele Ferdinand. Acesta a fost în vigoare timp de şase luni, iar din octombrie 1918, odată cu prăbuşirea Puterilor Centrale, dispoziţiile acestui tratat au fost anulate de către guvernul Marghiloman. Cf. Georgeta Smeu, *Dicţionar de istoria românilor*, Bucureşti, Editura Trei, p. 262.

[8] Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 84.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

din Bucovina şi patru milioane de români din Transilvania să trăiască despărţiţi, deşi geografic formează un corp comun”[9].

Trebuie menţionată, în acest context, şi contribuţia social-democraţilor bucovineni la făurirea României Întregite. Spre sfârşitul anului 1918, George Grigorovici vedea, „ca ţinte tactice ale social-democraţiei, formarea de state naţionale suverane, pe ruinele vechii Austro-Ungarii”[10]. În lupta pentru unitatea naţional-politică a românilor s-au succedat câteva evenimente la care a participat şi George Grigorovici: constituirea Consiliului Naţional Român din Austria (17 octombrie 1918); consfătuirea reprezentanţilor din Bucovina şi Transilvania, desfăşurată la Viena, la 21 octombrie 1918, unde s-a luat hotărârea unirii tuturor românilor într-un stat naţional; discursul susţinut în Parlamentul vienez, la 22 octombrie 1918, în legătură cu viitorul Bucovinei şi revenirea acesteia la Regatul României, apreciat de opinia publică românească pentru „francheţe”, „fondarea pe motive istorice şi economice”, accentuarea „valorilor curat omeneşti, conştiinţa de neam care tinde spre unirea etnică”[11]; adunarea politică din 27 octombrie 1918, care s-a proclamat în Constituantă şi a ales Consiliul Naţional Român, format din 50 de membri, din care făcea parte şi George Grigorovici, membru şi al Comitetului Executiv (în guvernul Bucovinei, George Grigorovici a fost propus să preia Ministerul Afacerilor Sociale şi ale Alimentării Publice, al cărui titular a fost, în cele din urmă, Vasile Marcu[12]). Exprimând adeziunea social-democraţilor la hotărârea de unire a „Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într-un stat naţional independent”, George Grigorovici afirmă: „Depinde de noi şi nu de guvernul de la Viena care va fi viitorul naţiunii române şi al ţării noastre. Cu cât mai curând şi mai bine ne vom constitui, cu atât mai mari drepturi ne vom asigura”[13].

Referindu-se la contribuţia mişcării social-democrate la făurirea României Mari, George Grigorovici afirma, în Şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921: „D-lor, nouă, social-democraţilor bucovineni români, şi mie, în special, nu-mi poate face nimeni reproş că nu am fi avut o ţinută demnă în timpul războiului naţiunilor, demnă în sensul acesta, că nu ne-am pus de partea nimănui şi că am stat numai de partea intereselor noastre. Discursul meu ultim din Parlamentul austriac spune tot ce ar putea să spună un român, un democrat şi un reprezentant al socialismului. Noi am trebuit să privim prăbuşirea vechii «puşcării a popoarelor», adică a Austriei, ca un progres mare, ca un act revoluţionar, care schimbă faţa Europei şi care ne duce spre un viitor mai bun”[14].

[9] *Ibidem*, p. 87–88.
[10] *Ibidem*, p. 85.
[11] „Vremea nouă”, nr. 21, 3 noiembrie 1918. Apud Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 94.
[12] Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române, 1994, p. 151.
[13] Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 102.
[14] Dezbaterile Constituantei – Senatul, „Monitorul oficial” (în continuare se va cita D.S., M.O.), nr. 72, 15 mai 1921, p. 1 495–1 498.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

George Grigorovici şi-a continuat activitatea şi după anul 1918 în cadrul mişcării social-democrate. Aceasta s-a reorganizat şi a devenit, în anii 1918–1920, o importantă forţă politică, deşi unificarea organizaţiilor social-democrate regionale (Partidul Socialist din Vechiul Regat, Partidul Social-Democrat din Transilvania şi Banat şi Partidul Social-Democrat din Bucovina), iniţiativă asumată de Partidul Socialist imediat după unire, nu s-a realizat.

Forţa politică a mişcării social-democrate şi capacitatea acesteia de a pătrunde în mase au fost probate de rezultatele alegerilor parlamentare din anii 1919 şi 1920. Deşi socialiştii militaseră pentru organizarea de alegeri libere, pe baza sufragiului universal, Congresul extraordinar al partidelor socialiste din Vechiul Regat, Bucovina, Ardeal şi Banat, întrunit în octombrie 1919 la Bucureşti, a hotărât neparticiparea la alegerile de la sfârşitul anului 1919 (invocând menţinerea stării de asediu, a cenzurii, prezenţa la conducerea ţării a unui guvern de militari) şi retragerea candidaturilor propuse. Conform acestor hotărâri, Partidul Social-Democrat din Bucovina a publicat un comunicat, la 31 octombrie 1919, prin care informa că îşi retrage toate candidaturile – era vorba despre Rudolf Gaidosch, George Grigorovici şi Iacob Pistiner, candidaţi pentru circumscripţia Cernăuţi-oraş. „Nu luăm parte la alegeri pentru a putea lupta pentru alegeri bune, libere şi democratice”, afirma George Grigorovici[15].

Reevaluând deciziile adoptate la congresul din octombrie 1919, social-democraţii au participat la următoarele alegeri parlamentare, din mai 1920, obţinând, la nivelul întregii ţări, 21 de mandate de deputaţi şi trei de senatori[16]. Dintre aceştia, cinci (patru deputaţi şi un senator) au fost aleşi în Bucovina – George Grigorovici (care a candidat pentru ambele Camere), Iacob Pistiner, Rudolf Gaidosch, Constantin Krakalia şi Ion Heşca. George Grigorovici a candidat pentru Senat în circumscripţia electorală Cernăuţi–oraş, alături de Mayer Ebner, Constantin Hostiuc şi Friedrich Billig (în cursa electorală s-au înscris şi alţi candidaţi, care s-au retras: Benno Straucher, Alfred Kohlruss şi Nathan Tropper). Biroul Electoral Central, aplicând principiul majorităţii absolute, l-a proclamat senator pe reprezentantul Partidului Social-Democrat, George Grigorovici (3 336 de voturi)[17]. Această candidatură a fost validată în Parlament, în condiţiile în care s-a constatat că alegerea s-a desfăşurat conform regulilor în vigoare şi că la dosar nu a existat nicio contestaţie. George Grigorovici a candidat şi pentru Adunarea Deputaţilor, pe listele electorale ale circumscripţiei Cernăuţi-oraş (obţinând 6 728 de voturi), însă a optat pentru mandatul de senator[18].

La alegerile din mai 1920 din Bucovina, au participat, alături de Partidul Social-Democrat din Bucovina, şi Partidul Democrat al Unirii, candidaţi ai

[15] Petru Russşindilar, *op. cit.*, p. 121.

[16] *Ibidem*, p. 127.

[17] M.O., Partea neoficială, nr. 46, 1 iunie 1920, p. 1436.

[18] Dezbaterile Adunării Deputaţilor, „Monitorul oficial” (în continuare se va cita D.A.D., M.O.), nr. 5, 27 iunie 1920, p. 47–49.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

naţionalităţilor minoritare şi candidaţi independenţi, populaţia provinciei fiind reprezentată de 16 deputaţi şi 10 senatori, dintre care unul de drept (mitropolitul Bucovinei) şi nouă aleşi (opt prin vot universal şi unul din partea Universităţii din Cernăuţi).

În faţa Parlamentului şi a noului guvern Alexandru Averescu, o coaliţie între Partidul Poporului şi Partidul Democrat, se ridicau probleme de mare importanţă. Acum au fost ratificate decretele-lege privitoare la reforma agrară (1921), tratatele de pace semnate cu Austria, Germania şi Ungaria (29 iulie – 14 august 1920), au fost realizate reforma financiară şi unificarea monetară, a fost votată Legea privind sindicatele profesionale. În plan extern, s-a constituit Mica Înţelegere (1920) – organizaţie politică defensivă (din care făceau parte Republica Cehoslovacă, Regatul Sârbo-Croato-Sloven şi România) şi a fost semnată Convenţia de alianţă defensivă cu Polonia (3 martie 1921).

În legislatura 1920–1922, George Grigorovici a susţinut interpelări, comunicări, declaraţii despre doctrina socialistă (ca răspuns la interpelarea lui A. C. Cuza) şi proiectul de răspuns al Senatului la Mesajul Tronului (şedinţa Senatului din 2 iulie 1920); discursul ministrului Justiţiei, Matei Cantacuzino, referitor la Partidul Socialist (şedinţa Senatului din 8 iulie 1920); înfăptuirea reformei agrare (şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921). De asemenea, George Grigorovici a susţinut o declaraţie, în numele Partidului Social-Democrat, despre activitatea guvernului (şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921) şi a participat la dezbaterea unor proiecte de lege aduse în discuţie în această legislatură parlamentară.

Una dintre priorităţile guvernului Alexandru Averescu a fost ratificarea tratatelor de pace încheiate cu Germania, Austria, Bulgaria şi Ungaria. Astfel, în Parlamentul României au fost depuse proiectele de lege privitoare la ratificarea acestor tratate, la dezbaterea cărora au participat şi senatorii bucovineni. George Grigorovici a participat, în şedinţa Senatului din 29 iulie 1920, la dezbaterile referitoare la Proiectul de lege privitor la aprobarea Tratatului de Pace cu Austria, încheiat la Saint Germain, la 10 septembrie 1919, şi a Tratatului asupra minorităţilor (Paris, 9 decembrie 1919)[19]. Conform dispoziţiilor art. 59, Austria a renunţat în favoarea României „la toate drepturile şi titlurile asupra părţii fostului ducat al Bucovinei, cuprinsă dincoace de fruntariile României, astfel precum vor fi fixate ulterior de principalele Puteri Aliate şi Asociate”. Referitor la România, se prevedea (art. 60) că aceasta va încheia un tratat cu principalele Puteri Aliate şi Asociate care să cuprindă dispoziţii necesare pentru „a ocroti” interesele locuitorilor „ce se

[19] La 1 mai 1919, s-a înfiinţat, în cadrul Conferinţei de Pace de la Paris Comisia statelor noi şi a minorităţilor, care a elaborat aşa-numitele tratate ale minorităţilor. Primul a fost semnat de Marile Puteri cu Polonia (28 iunie 1919) şi va constitui model şi pentru tratatele semnate ulterior (Republica Cehoslovacă, Grecia şi Polonia l-au semnat la 10 septembrie 1919, odată cu Tratatul de Pace cu Austria). Cf. Gheorghe Iancu, *Problema minorităţilor etnice din România reflectată în documente ale Societăţii Naţiunilor (1919–1930)*; accesat online (7 martie 2017) la adresa http://www.history-cluj.ro/Istorie/cercet/Iancu/Problema%20minoritatilor(art).htm.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

deosebesc prin rasă, limbă sau religie de majoritatea populaţiei". În calitate de „succesor" al Monarhiei Austro-Ungare, România, aşa cum prevedea art. 61, urma să preia sarcinile financiare ale acesteia pentru teritoriul intrat sub suveranitatea sa (500 milioane coroane aur, din care România urma să plătească 230 milioane franci drept „cotă de eliberare"). Clauzele referitoare la minorităţile naţionale şi cele de natură economică (dreptul marilor puteri de a „ocroti libertatea tranzitului şi a aplica un regim echitabil comerţului celorlalte naţiuni") încălcau independenţa naţională şi creau posibilitatea de amestec în treburile interne ale României. De aceea, delegaţia română, condusă de Ion I. C. Brătianu, a făcut propuneri de modificare a unor articole. Acestea nu au fost acceptate, însă s-a obţinut înlăturarea *Preambulului* şi a articolelor 10 şi 11 din *Tratatul privind minorităţile*, după care România, în urma notei ultimative din 15 noiembrie 1919, a semnat Tratatul, la 10 decembrie 1919[20]. Pornind de la ideea că „în Bucovina, chestiunea cetăţenească este cea mai dureroasă şi cea mai delicată, care de abia astăzi este rezolvată prin votarea acestui Tratat de Pace", George Grigorovici ţine să sublinieze faptul că „tratatul acesta nu ne poate fi simpatic, întrucât el este alcătuit şi ne este impus de clasele stăpânitoare ale marilor state. […] El nu este alcătuit şi nu ne este impus din partea popoarelor aliate. Suntem încă departe de situaţia aceasta. Interesul claselor capitaliste a cerut ca să ne fie impus un astfel de tratat. De aceea noi, socialiştii, ne întrebăm: ce ar fi fost dacă tratatul de faţă ar fi fost făcut de reprezentanţi ai popoarelor, unde diplomaţia secretă nu ar fi avut niciun rol? Desigur că atunci am fi avut cu totul alt tratat! Noi, însă, mergem şi mai departe şi ne întrebăm: războiul acesta ar fi putut fi evitat pentru noi, românii, sau nu? Bine am făcut că am intrat în acest război? […] Dacă Austria, în mod fatal, se descompunea în urma acestui război, atunci ce interes mai aveam noi să intrăm în război, când se împlinea visul nostru desăvârşit şi fără intervenţia noastră armată? Rămânând în neutralitate, situaţia noastră astăzi ar fi fost strălucită din toate punctele de vedere. Am fi fost mai tari ca oricare alt stat, căci am fi rămas bogaţi şi cu întreaga noastră organizaţie de stat neatinsă. […] Noi credem acum că dacă nu am fi intrat în războiul acesta grozav, care ne-a costat atât de mari jertfe, tot am fi realizat unitatea tuturor românilor, dar fără incalculabile jertfe, pe care le-am făcut şi fără acest Tratat de Pace". Pe de altă parte, „nenorocitul articol 59 din acest Tratat vorbeşte foarte clar că hotarele Bucovinei vor fi fixate de principalele Puteri Aliate şi Asociate, aşa încât nu există hotare definitive ale Bucovinei şi noi nu ştim care parte a Bucovinei este definitiv a noastră. Zic aceasta fiindcă şi d-l ministru a amintit odată ce urmează de acum înainte, să căutăm să facem ca Bucovina întreagă să fie a noastră". Cu toate acestea, senatorul îşi exprimă intenţia de a vota ratificarea lui „pentru motivul că scurtează, în sfârşit, această situaţie insuportabilă în care ne aflăm, această situaţie care ne desparte de pacea completă". În această comunicare, George Grigorovici aprecia şi faptul că „ideea înfiinţării Societăţii Naţiunilor a fost

[20] Ioan Scurtu, Constantin Mocanu, Doina Smârcea, *Documente privind istoria României între anii 1818–1944*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1995, p. 23–24.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

ideea cea mai sănătoasă, fiindcă discuţia se va face acolo şi nu într-alt loc, iar cu cât curentul va fi mai democratic, cu atât va fi mai bine pentru noi”[21].

Pe lângă prezentarea proiectelor de legi referitoare la ratificarea tratatelor de pace, în această legislatură parlamentară au fost supuse dezbaterii şi alte proiecte de legi. La discutarea unora dintre acestea a participat şi George Grigorovici. Este vorba despre: Proiectul de lege pentru înfiinţarea păşunilor comunale (şedinţa Senatului din 17 iulie 1920); Proiectul de lege pentru înfiinţarea oficiilor de închiriere (şedinţa Senatului din 6 aprilie 1921); Legea pentru înfrânarea vagabondajului şi a cerşetoriei şi pentru protecţia copiilor (şedinţa Senatului din 13 aprilie 1921); Proiectul de lege asupra sindicatelor profesionale (şedinţele Senatului din 18 aprilie 1921 şi 16 mai 1921); Proiectul de lege pentru reforma contribuţiilor directe şi Legea pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România (şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921).

Ne oprim asupra dezbaterilor pe marginea Proiectului de lege pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România[22], în cadrul cărora George Grigorovici a prezentat punctul de vedere referitor la stabilirea unor raporturi comerciale cu alte state. În acest context senatorul şi-a expus părerile referitoare la cei care refuzau legăturile comerciale cu Germania, generând „protestări unanime”, discursul fiind considerat „insultător pentru sentimentul nostru naţional”: „Noi trebuie să căutăm mărfurile acolo unde sunt mai ieftine, unde sunt convenabile, de unde ne vin mai degrabă în ţară. Şi trebuie să căutăm legături cu

[21] D.S., M.O., nr. 27, 10 august 1920, p. 443–450.

[22] Aceasta a fot reglementată prin Legea pentru impunerea unor taxe asupra mărfurilor germane importate în România, prezentată în şedinţa Senatului din 22 aprilie 1921. Art. 1 al acestei legi prevedea că „mărfurile de orice natură provenind din Germania vor fi supuse, la intrarea lor în România, la o preluare din valoarea lor, fără ca această preluare să poată depăşi 50% din valoarea mărfurilor. Tot astfel vor fi izbite mărfurile venind din alte ţări, după ce au fost produse sau manufacturiate în Germania, fie pe de-a-ntregul, fie parţial, dacă partea reprezentând producţia sau fabricaţia germană este mai mare de 75% din valoarea totală. Se pot cere certificate de origine pentru a se dovedi că mărfurile importate nu intră sub aplicarea acestui articol. Mărfurile expediate în tranzit, direct sub supravegherea vamală, cu sau fără transbordare, sunt scutite de această preluare”. În expunerea de motive, ministrul Afacerilor Străine, Take Ionescu, prezintă argumentele pentru care a fost propusă această lege: „În conferinţa de la Londra s-a decis, faţă de îndărătnicia Germaniei, să se ia de către Puterile Aliate, care au despăgubiri de reclamat, unele sancţiuni, cu rezerva de a le completa prin altele, când [acestea] nu ar fi suficiente. Între aceste sancţiuni este şi aceea care a dat naştere acestui proiect de lege. S-a hotărât ca statele aliate să preia în contul despăgubirilor până la 50% din valoarea mărfurilor germane sau în cea mai mare parte germane, care s-ar importa în ţările aliate. Guvernul român, întrebat de guvernele aliate, a declarat de la început adeziunea sa la hotărârile de la Londra. În acest scop, am alcătuit alăturatul proiect de lege, care este aproape identic cu cel votat de Parlamentul belgian în unanimitate, de Parlamentul englez şi acum dinaintea Parlamentului francez. Proiectul de lege nu face altceva decât să pună în formule legale hotărârea luată în conferinţa de la Londra. Desigur că acest proiect de lege poate să creeze oarecare greutăţi comerţului nostru, dar necesitatea de a face ca despăgubirile să nu rămână literă moartă trece deasupra tuturor consideraţiilor. Este de sperat ca până în ceasul din urmă, Germania va înţelege că este, mai ales, în interesul ei de a executa tratatul pe care l-a iscălit şi, astfel, regimul din acest proiect de lege va fi un regim provizoriu”. Cf. D.S., M.O., nr. 72, 15 mai 1921, p. 1 492–1 494.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

acele popoare care să aibă nevoie de un schimb de mărfuri cu noi. Războiul este război, dar războiul este, totdeodată, şi o nebunie şi după război vine şi cumințenia, raţiunea care ne dictează să ne căutăm legături economice strânse, tocmai cu ţările acelea de care suntem legaţi prin Dunăre. Dacă avem noi obligaţii morale, avem o obligaţie: să nu ne legăm de o ţară care ne-a împins la nenorociri, căci războiul acesta a fost pentru noi o nenorocire, ţinta naţională se putea ajunge şi altfel […]. Eu, ca democrat, respect numai masele muncitoare ale naţiunii şi pentru oligarhie nu mai am niciun respect. Şi, dacă zic «Trăiască Franţa şi naţiunea franceză!», înseamnă că înţeleg oricând naţiunea muncitorească franceză. N-am înţeles să spun «Trăiască Germania asupritoare!», ci «Trăiască naţiunea germană revoluţionară!», care a învins oligarhia germană. […] Cred, dar, că înţelegeţi cu toţii că eu nu pot avea intenţia ca să jignesc sentimentul nostru naţional [pe] care îl avem. Îmi pare foarte rău că aţi înţeles rău cuvintele mele. […] Nu trebuie să rupem brusc legăturile care ne leagă economiceşte de ţara germană. Chiar dacă noi nu am iubit-o, suntem datori interesului nostru să stăm în strânse legături economice cu poporul acesta”[23].

Comunicările senatorului George Grigorovici pe teme legate de unificarea şi administrarea Bucovinei au adus în discuţie problemele cu care se confrunta provincia în domeniul învăţământului, în cel al căilor de comunicaţie (cu referiri la activitatea Direcţiei regionalei C.F.R. Cernăuţi şi a Comisiei de unificare a C.F.R), al funcţionarilor publici (în legătură cu salarizarea şi încadrarea acestora) şi al înfăptuirii reformei agrare în Bucovina.

Ne-au reţinut atenţia observaţiile făcute de social-democratul George Grigorovici cu privire la problemele care se ridicau în faţa societăţii româneşti, cu prilejul formulării unui răspuns la interpelarea lui A. C. Cuza, în şedinţa Senatului din 2 iulie 1920: „Noi, românii din Bucovina, social-democraţi, cum ne numim, avem doctrină naţională, nu una naţionalistă; doctrina naţionalistă este doctrina şoviniştilor, pe când doctrina naţională reprezintă interesul păturilor largi ale poporului, ale maselor, ale muncitorilor, ale funcţionarilor, ale tuturor celor care trăiesc din muncă şi nu din exploatarea altora. [...] Aşadar, o revoluţie am spune noi – lucru atât de înspăimântător – făcută de păturile acestea largi ale poporului, de majoritatea covârşitoare a unui popor, care poate să fie şi foarte lentă, însă şi foarte intensivă, ar face fericirea unui stat, când ar veni de la păturile acestea largi, căci ar fi naţională, a naţiei”. Desfăşurarea alegerilor în Bucovina, descentralizarea administrativă, socializarea întreprinderilor mari, schimbarea Constituţiei, soluţionarea problemei minorităţilor naţionale şi a celei bisericeşti, în spiritul toleranţei, aprobarea cererii, susţinută de către deputatul Constantin Krakalia, de organizare a unui plebiscit în nordul Bucovinei („formă modernă de autodeterminare”), unificarea legislaţiei electorale, elaborarea legilor financiare („impozite moderne, adică impozite progresive pe averi şi venituri”), unificarea monetară, soluţionarea problemei funcţionarilor publici („operă de regenerare de care

[23] *Ibidem*, p. 1 495–1 498.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

avem deosebită lipsă şi veţi câştiga în acest fel sufleteşte şi ţările alipite mai degrabă"), „iertarea păcatelor născute din război", prin elaborarea legii amnistiei – toate acestea sunt alte teme asupra cărora senatorul bucovinean s-a oprit. „Vă rugăm încă o dată, concluziona George Grigorovici la finalul pledoariei sale, nu uitaţi de amnistie, nu uitaţi de împăcarea cu Rusia, de demobilizare, de ridicarea stării de asediu, unificaţi funcţionarii printr-un regulament, aşa după cum l-am avut noi în Austria. Dacă nu se vor întoarce deputaţii majorităţii, aleşi în Bucovina, cu aceste puncte împlinite, între care şi valuta, reforma agrară şi unificarea funcţionarilor, atunci să ştiţi că pe viitor nu vă veţi mai întoarce în Parlament. Cred că nu v-am dat sfaturi rele. Doresc să înaintăm. Niciun pas înapoi, ci tot înainte, altfel ne găseşte democraţia socială europeană, care mâine, poimâine o să învingă, ca vrăjmaş, iar nu ca prieten – lucru pe care nu-l doresc poporului român"[24].

Sugestive au fost luările de cuvânt ale lui George Grigorovici şi în problema înfăptuirii reformei agrare, „o chestiune care [...] reprezintă interesul naţional al întregii societăţi în care trăim". Programul socialiştilor români prevedea ca „întregul pământ să fie dat în folosinţa ţărănimii, iar proprietarilor mari să li se plătească o rentă pe viaţă, alta nimic. Eu nu sunt amic al rentei doar pentru acei boieri care ar avea altă profesiune decât cultivarea pământului. Mai potrivit ar fi dacă renta aceasta s-ar da în pământ, lăsându-li-se boierilor expropriaţi o moşioară, care ar putea să îndestuleze toate trebuinţele lor de oameni muncitori. Căci va veni timpul când ţăranul va avea aceleaşi trebuinţe cum le are boierul şi trebuie să înceteze odată mentalitatea aceea nenorocită că boierul crede că el pe veci trebuie să consume mai mult decât ţăranul. Echilibrul acesta de consumaţie, acesta este totul, el înseamnă progresul social. [...] Nu daţi boierilor mai mult decât încasaţi de la ţărani şi renunţaţi la nefastele idei de a încărca cu dări pe săteni şi orăşeni, numai pentru a îmbogăţi clasa boierească. Dacă veţi asculta de sfatul meu, poate că veţi merge spre o România Mare împăcată, dacă nu, veţi merge spre o nenorocire mare naţională, care nicicând nu va fi iertată"[25].

Opiniile senatorului Grigorovici pe aceste teme legate de modalităţile de unificare şi administrare a provinciei, de măsurile care au fost aplicate în Bucovina în problema funcţionarilor publici, a minorităţilor naţionale, a bisericii sau a desfăşurării alegerilor au generat dispute de idei în rândul parlamentarilor bucovineni. Menţionăm, în acest context, răspunsul lui Ion Nistor, care a ţinut să precizeze că George Grigorovici „ar trebui să fie mai precaut în afirmaţiile sale şi libertăţile pe care le reclamă pentru partidul d-sale să le îngăduie şi pentru convingerile noastre politice"[26].

De asemenea, dezbaterile pe marginea formulării răspunsului Senatului la Mesajul Tronului sau cele referitoare la activitatea guvernului au fost un bun prilej

[24] D.S., M.O., nr. 10, 9 iulie 1920, p. 97–109.
[25] Idem, nr. 55, 7 aprilie 1921, p. 987–990.
[26] Idem, nr. 15, 17 iulie 1920, p. 207–213.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)

pentru parlamentarii bucovineni de a-şi preciza concepţiile politice, de a aduce în discuţie problemele încă nerezolvate şi de a oferi soluţii pentru înfăptuirea procesului de unificare. George Grigorovici amintea de „situaţia nenorocită" cu care se confrunta provincia: „Este o chestiune foarte importantă de a se şti cum ar trebui şi cât ar trebui guvernul să se amestece în administraţia acestor provincii. [...] În Bucovina este următoarea situaţie: toate cele rele din Austria s-au sancţionat şi păstrat şi toate cele rele din România au fost introduse şi la noi. [...] Aceasta nu poate dăinui, d-lor. Noi cerem părţile bune ale Constituţiei româneşti şi aceste părţi bune ale Constituţiei româneşti sunt libertăţile cetăţenilor şi toleranţa model care există la români. [...] De aceea, d-lor, trebuie să sfârşim cu situaţia nenorocită de astăzi. Trebuie să ştim unde stăm, unde suntem şi încotro mergem"[27].

În legislatura parlamentară 1920–1922, senatorii bucovineni au participat la dezbaterea unor proiecte de lege, au iniţiat proiecte de lege, au susţinut comunicări despre situaţia existentă în Bucovina, au prezentat declaraţii politice şi comunicări referitoare la activitatea guvernului şi la răspunsul Senatului la Mesajul Tronului, context în care au avut loc dispute de idei pe teme legate de modalităţile de unificare şi administrare a provinciei. Ca reprezentant al Partidului Social-Democrat din Bucovina, George Grigorovici a susţinut, în această legislatură, interpelări, comunicări, declaraţii pe marginea acestor teme aduse în dezbatere în Parlament, criticând politica guvernului, dar oferind şi soluţii la problemele ce se ridicau în noua etapă istorică deschisă de făurirea statului unitar român. Intervenţiile sale parlamentare au urmărit înfăptuirea unor profunde transformări democratice şi social-economice.

În partea a doua a acestui documentar, vom prezenta declaraţia susţinută de către George Grigorovici, în numele Partidului Social-Democrat, în şedinţa Senatului din 8 decembrie 1921, despre activitatea guvernului.

[27] Idem, nr. 6, 13 decembrie 1921, p. 50.

BDD-A32792 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:55:22 UTC)